

УДК 712.3:582.091(477.53-21)

<https://doi.org/10.33989/2020.6.1-2.225040>

В. І. Іщенко¹, Ю. С. Піддубна²

^{1,2}Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вулиця Остроградського, 2

¹ pspubot2009@rambler.ru

² julia13.08.december@gmail.com

¹ ORCID: 0000-0003-3513-2110

² ORCID: 0000-0001-5000-8615

ДЕНДРОФЛОРА МІКРОРАЙОНУ ОГНІВКА (М. ПОЛТАВА) ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

У статті наведено результати аналізу дендрофлори мікрорайону Огнівка міста Полтава та визначені рекомендовані види для ефективного озеленення даної місцевості.

Внаслідок наших досліджень встановлено, що у мікрорайоні Огнівка зелені насадження сформовані переважно за участю *Betula pendula* Roth., *Sorbus pseudolatifolia* K. Pop., *Sorbus aucuparia* L., *Catalpa bignonioides* Walt., *Acer platanoides* L., *Tilia platyphyllos* Scop. Рослинність є обов'язковою умовою техногенного та урбогенного середовища і визначається як його багатofункціональна і невід'ємна складова. Дендрофлора здійснює оздоровчі та санітарно-гігієнічні функції, діє у якості біологічних фільтрів: покращує газовий склад повітря, захищає від пилу та шуму, насичує фітонцидами, тому на території даного мікрорайону запропоновано створити перелік основних видів рослин, які відіграють роль у поліпшенні екологічного стану місцевості та додають приємного естетичного вигляду.

На основі отриманих результатів були виокремлені види (*Tilia cordata* Mill, *Acer tataricum* L., *Catalpa speciosa* Warder. та інші), що найкраще підходять для культивування у визначеній місцевості і наведена їх коротка характеристика.

Ключові слова: дендрофлора; зелені насадження; озеленення; урбанізовані території; мікрорайон Огнівка

Вступ. Рослинність є обов'язковою умовою техногенного та урбогенного середовища і визначається як його багатofункціональна і невід'ємна складова. Дендрофлора здійснює оздоровчі та санітарно-гігієнічні функції, діє у якості біологічних фільтрів: покращує газовий склад повітря, захищає від пилу та шуму, насичує фітонцидами. Напружена сучасна екологічна ситуація в Україні та прояви негативних тенденцій щодо озеленення населених пунктів визначають необхідність і важливість підвищення інтенсивності робіт, що орієнтовані на розв'язання наукових-практичних завдань щодо поліпшення стану зелених насаджень та підвищення їх якісного стану. При цьому важливе вдале компонування різних видів рослин, що дозволяє зменшити негативні фактори урбанізації. Таким чином, насадження деревних та кущових форм дозволяють знизити амплітуду температурних коливань, підвищити вологість повітря у спекотні дні, що позитивно впливає на самопочуття населення. З цією метою у населених пунктах формуються зелені насадження.

Дендрофлору лісопаркових зон у різних містах України було ефективно досліджено низкою науковців (Панасенко 2008; Грицай, 2018; Потоцька, 2012). Також вченими було зроблено вагомий внесок у вивчення дендрофлори регіонів України (Спрягайло, 2012; Олійник, & Гнезділова, 2009).

Метою нашої роботи є аналіз дендрофлори мікрорайону Огнівка (м. Полтава) та розробка практичних рекомендацій щодо урізноманітнення її видового складу.

Матеріали та методи: Об'єктом дослідження є дендрофлора мікрорайону Огнівка м. Полтава. Методи дослідження – польові (стаціонарний і маршрутний), візуальні, біоморфологічні.

Огляд і перелік основних видів деревних рослин проводили маршрутним методом. Дослідження дендрофлори проводили за допомогою загальноботанічних методів збору, гербаризації і відповідно визначення видів (Скворцов, 1977).

Ідентифікацію видів рослин та уточнення назв виконано за допомогою визначників рослин (Кохно та ін., 2001; Доброчаєва і др., 1987).

Територія дослідження – мікрорайон Огнівка розташований у Шевченківському районі м. Полтава. Ще на початку ХХ ст. (до 1917 р.) на цій території розташовувався хутір Огнівка. За матеріалами губернського перепису станом на 1859 р. на цій території нараховувалося 13 дворів та мешкало 120 осіб, а назва хутору походить від імені власників – Огневих. Початок розбудови мікрорайону припав на 90-ті роки ХХ століття і триває до цього часу.

Результати та їх обговорення.

У результаті досліджень було визначено, що у даному мікрорайоні дендрофлору представляють 9 видів рослин, які належать до 6 родів і відповідно 6 родин. Найбільшу кількість видів налічує родина *Sapindaceae* – 3 види. Наступна за чисельністю родина *Rosaceae* – 2 види. З родин *Betulaceae*, *Bignoniaceae*, *Malvaceae* та *Fabaceae* виявлено по одному виду.

Найпоширенішими видами у насадженнях є *Betula pendula*, *Sorbus pseudolatifolia*, *Sorbus aucuparia*, *Catalpa bignonioides*, *Acer platanoides*, *Tilia platyphyllos*. До мікрорайону Огнівка розташовується Пушкарівська балка, по днищу якої розташовуються ставки. Її схили зарослі чагарниковою та деревною рослинністю за участю *Acer platanoides*, *A. campestre*, *A. negundo*, *Robinia pseudoacacia*. Основні відомості про систематичну структуру дендрофлори мікрорайону наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Таксономічний склад дендролори мікрорайону Огнівка (м. Полтава)

№ з/п	Родина	Кількість родів	Назви родів	Кількість видів	Назви видів
1	<i>Betulaceae</i>	1	<i>Betula</i> Roth.	1	<i>B. pendula</i> Roth.
2	<i>Rosaceae</i>	1	<i>Sorbus</i> L.	2	<i>S. pseudolatifolia</i> K. Pop. <i>S. aucuparia</i> L.
3	<i>Bignoniaceae</i>	1	<i>Catalpa</i> Scop.	1	<i>C. bignonioides</i> Walt.
4	<i>Sapindaceae</i>	1	<i>Acer</i> L.	3	<i>A. platanoides</i> L. <i>A. campestre</i> L. <i>A. negundo</i> L.
5	<i>Malvaceae</i>	1	<i>Tilia</i> L.	1	<i>T. platyphyllos</i> Scop.
6	<i>Fabaceae</i>	1	<i>Robinia</i> L.	1	<i>R. pseudoacacia</i> L.
	Усього	6		9	

Серед визначених нами видів переважають тіневитривалі (7 видів, 78%). Це *Acer campestre*, *A. platanoides*, *A. negundo*, *Sorbus aucuparia*, *S. pseudolatifolia*, та *Tilia platyphyllos* Scop. Решта – три види (22%) є світлолюбними. Це *Betula pendula*, *Catalpa bignonioides*, *Robinia pseudoacacia*.

За відношенням до вологості дендрофлора представлена виключно мезофітами. За відношенням до поживності субстрату два види (22%) (*Catalpa bignonioides* та *Robinia pseudoacacia*), відносяться до еутрофів, інші сім (78%) – є мезотрофами. За еколого-ценотичною приуроченістю більшість видів є типовими сільвантами, тільки *Catalpa bignonioides* та *Robinia pseudoacacia* є інтродукованими видами.

З метою озеленення та урізноманітнення складу дендрофлори мікрорайону нами запропоновано ті види рослин, які будуть відігравати роль у поліпшенні екологічного стану місцевості та додадуть приємного естетичного вигляду.

До запропонованих видів віднесли наступні: представники роду *Thuja* L. У деревних насадженнях на території населених пунктів найкраще вирощувати *Thuja occidentalis* L. Щодо представники роду *Tilia* L., пропонуємо використовувати для посадки крім *Tilia platyphyllos* ще і *T. cordata* Mill. Цей вид здатний витримувати формування крони, досить зимо- і газостійкий. *Tilia platyphyllos* менш морозостійка за *T. cordata*. Вона стійка, довго живе в міських умовах, мало травмується шкідниками (Кохно та ін., 2002).

З представників роду *Acer*, які є у складі досліджуваної дендрофлори, нами запропоновано збільшити кількість екземплярів цього роду. Для посадки у місті доцільно застосовувати *A. tataricum* L., який не вибагливий до вологості і родючості ґрунту, стійкий до забруднення повітря кіптявою і пилом; *A. campestre* – достатньо посухостійкий та тіньовитривалий, відносно морозостійкий, засолення ґрунту і сухість витримує краще, ніж *A. platanoides*. Останній добре переносить обрізування, стрижку і пересадку у дорослому віці. Рекомендований для формування поодиноких або групових посадок другого ярусу в лісопарках та живих огорож і стін (Кохно та ін., 2002).

Рекомендованою для міст є і *Catalpa speciosa* Warder., особливо для посадки на придорожній території. Даний вид досить зимо- та відносно посухостійкий, вимагає достатнього зволоження ґрунту, стійкий проти забруднення повітря димом, пилом та газами. Рекомендований для насадження поодиноких посадок чи груп на передньому плані (Кохно та ін., 2002).

В Україні вид *Fraxinus lanceolata* Borkh. широко висаджується у декоративних і лісомеліоративних насадженнях. Швидко росте, не надто вибагливий до родючості ґрунту, морозо- і посухостійкий. На урбанізованих територіях менше ушкоджується шкідниками і витриваліший серед інших видів ясенів. Стійкий до забруднення газами і пилом. Тому його, на нашу думку, також можна вводити до складу насаджень.

Доцільно висаджувати кущі вздовж автодороги, що допоможе затримувати пил та інші забруднювачі із боку проїжджої частини. До антропоотолерантних відносяться такі види як *Syringa vulgaris* L., *Symphoricarpos albus* Blake, представники родів *Berberis* L. та *Spirea* L.

Окрім того на вулиці Огнівській, де розташований паркан навколо гаражів загальною довжиною близько 80 м і висотою 1,8 м, доцільно впровадити вертикальне озеленення. Це гарна можливість у короткий термін та за нестачі території отримати значну площу зелених насаджень, а також поліпшити естетичний вигляд фасадів будівель, створити захисне середовище від перегріву, забруднювачів, пилу та шуму. Досвід вертикального озеленення сьогодні приходиться із-за кордону і успішно впроваджується у різних районах України (Кучеряви, & Кондрат, 2003; Пащенко, 2012). Найбільш оптимальною рослиною, що використовується для створення «зеленої стіни» є ліана *Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch.

Висновки. Отже, у результаті проведених досліджень з'ясовано, що видовий склад дендрофлори мікрорайону Огнівка представлений незначною (9 видів) кількістю видів з різними еколого-біологічними особливостями та еколо-ценотичною приуроченістю. З метою поліпшення зелених насаджень зони житлового мікрорайону та оптимізації функціонування зеленого господарства нами рекомендовано низку видів для розширення асортименту зелених насаджень.

Список використаної літератури:

- Грицай Н. Б. Таксономічна структура дендрофлори парку Молоді м. Рівного. *Біологія та екологія*. 2018. Т. 4. № 1 С. 27–33.
- Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні / М. А. Кохно та ін. Київ: Фітосоціоцентр, 2002. С. 424.
- Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні / М. А. Кохно та ін. Київ: Вища шк., 2001. С. 207.
- Кучерявий В. П., Кондрат Н. Д. Вертикальне озеленення м. Львова. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2003. Вип. 13(5). С. 145–148.
- Олійник М. П., Гнезділова В. І. Дендрофлора міста Івано-Франківська. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. 2009. № 14. С. 18–27.
- Определитель высших растений Украины / Н. Д. Доброчаева и др. Київ: Наук. думка. 1987. С. 187.
- Панасенко Т. В. Систематична структура дендрофлора парків Полтавщини. *Запорозький медичинський журнал*. 2008. № 2(2). С. 154–155.
- Пащенко Г. В. Системи зелених стін і їх застосування в міському середовищі в умовах Лісостепу України. *Науковий вісник ХДАДМ*. 2012. №15. С. 24–27.
- Потоцька С. О. Порівняльний аналіз дендрофлори зелених насаджень міста Чернігова. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія*. 2012. № 33. С. 64–70.
- Скворцов А. К. Гербарий. Пособие по методике и технике. Москва: Наука, 1977. С. 200.
- Спрагайло О. В. Дендрологічні об'єкти природно-заповідного фонду Середнього Подніпров'я. *Вісник Львівського університету. Серія: Біологія*. 2012. № 58. С. 117–124.

Volodyr Ishenko, Yuliia Piddubna

V.G.Korolenko Poltava National Pedagogical University

DENDROFLORA OF THE OGNEVKA MICRODISTRICT (M. POLTAVA) AND ITS FEATURES

The article presents the results of the analysis of the dendroflora of the Ognevka microdistrict of the city of Poltava and defines the recommended species for effective landscaping of the area.

As a result of our research, it was found that green spaces in the Ognevka microdistrict were formed mainly with the participation of *Betula pendula* Roth., *Sorbus pseudolatifolia* K. Pop., *Sorbus aucuparia* L., *Catalpa bignonioides* Walt., *Acer platanoides* L., *Tilia platyphyllos* Scop. Vegetation is a prerequisite for the technogenic and urban environment and is defined as its multifunctional and integral component. Dendroflora carries out health-improving and sanitary-hygienic functions, acts as biological filters: it improves the gas composition of the air, protects against dust and noise, saturates with phytoncides, therefore, on the territory of this microdistrict, it was proposed to create a list of the main plant species that play a role in the improved ecological state of the area and give a pleasant aesthetic look.

On the basis of the results obtained, the species (*Tilia cordata* Mill, *Acer tataricum* L., *Catalpa speciosa* Warder. And others) were identified that are best suited for cultivation in a certain area and their brief characteristics are given.

Key words: dendroflora; green spaces; landscaping; urbanized territories; Ognevka microdistrict

References

- Dobrochaeva, D. N., Kotov, M. I., Prokudin, Iu. I., Barbarich, A. I., Chopik, V. I., Protopopova, V. V. ... & Ornst, E. I. (1987). *Opre-delitel vysshikh rastenii Ukrainy [Keys to higher plants of Ukraine]*. Kiev: Nauk. dumka [in Russian].
- Hrytsai, N. B. (2018). Taksonomichna struktura dendroflory parku Molodi m. Rivnoho [Taxonomic structure of the dendroflora of the Youth Park in Rivne]. *Biology & Ecology*, 4(1), 27–33 [in Ukrainian].
- Kokhno, M. A., Parkhomenko, L. I., Zarubenko, A. U., Vakhnovska, N. H., & Horelov, O. M. (2002). *Dendroflora Ukrainy. Dykorosli y kultyvovani dereva i kushchi. Pokrytonasinni [Dendroflora of Ukraine. Wild and cultivated trees and shrubs. Angiosperms]*. Kyiv: Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].
- Kokhno, M. A., Parkhomenko, L. I., Zarubenko, A. U., Vakhnovska, N. H., & Horelov, O. M. (2001). *Dykorosli ta kultyvovani dereva y kushchi. Holonasinni [Dendroflora of Ukraine. Wild and cultivated trees and shrubs. Angiosperms]*. Kyiv: Vyscha shk. [in Ukrainian].
- Kucheriavyyi, V. P., & Kondrat, N. D. (2003). Vertykalne ozelenennia m. Lvova [Vertical landscaping of Lviv]. *Scientific Bulletin of UNFU*, 13(5), 145–148 [in Ukrainian].
- Oliinyk, M. P., & Hniezdilova, V. I. (2009). Dendroflora mista Ivano-Frankivska [Dendroflora of the city of Ivano-Frankivsk]. *Visnyk Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka [Bulletin of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Series: Biology]*, 14, 18–27 [in Ukrainian].
- Panasenko, T. V. (2008). Systematychna struktura dendroflora parkiv Poltavshchyny [Systematic structure of dendroflora of parks of Poltava region]. *Zaporozhye Medical Journal*, 2(2), 154–155 [in Ukrainian].
- Pashchenko, H. V. (2012). Systemy zelenykh stin i yikh zastosuvannya v miskomu seredovyschi v umovakh Lisostepu Ukrainy [Green wall systems and their application in the urban environment in the Forest-Steppe of Ukraine]. *Bulletin of Kharkiv state academy of design and arts*, 15, 24–27 [in Ukrainian].
- Pototska, S. O. (2012). Porivnialnyi analiz dendroflory zelenykh nasadzhen mista Chernihova [Comparative analysis of dendroflora of green plantations of Chernihiv city]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria Biologia*, 33, 64–70 [in Ukrainian].
- Skvortsov, A. K. Gerbariy. (1977). *Posobiye po metodike i tekhnike. [Herbarium. Methodology and technique manual]*. Moscow: Nauka [in Russian].
- Spryahaylo, O. V. (2012). Dendrolohichni obyekty pryrodno-zapovidnoho fondu Serednoho Podniprovyia [Dendrological objects of the nature reserve fund of the Middle Dnieper]. *Visnyk of Lviv University. Biological series*, 58, 117–124 [in Ukrainian].

Отримано 2.11.2020